77 JAAR

CHRISTELIJK SCHOOLONDERWIJS

TE HALFWEG

december 1903 - september 1980

Voorwoord.

Met het verlaten van de school op Halfweg en het openen van de nieuwe school in Warfstermolen, is een hoofdstuk schoolgeschiedenis afgesloten.
"77 Jaar Christelijk Schoolonderwijs te Halfweg."
Honderden kregen op Halfweg les. Personeel kwam en ging. Wat heeft de mensen bewogen om 77 jaar geleden midden in het veld tussen Burum, Warfstermolen en Munnekezijl een school te bouwen? Waarom bleven ze niet op de openbare school in Burum en Munnekezijl? Waarom gingen ze niet naar de gereformeerde school? Alleen al het feit dat ik als eerste gereformeerde, hoofd van de school kon worden, terwijl toen volgens de statuten het hoofd hervormd diende te zijn, geeft al aan dat er veel veranderd is in 77 jaar.
Wat de mensen bewogen heeft, wat er gebeurde en wat er veranderde, daarop wil ik proberen een antwoord te geven.

Dirk Corporaal
augustus 1980.

De gegevens in dit verhaal komen in hoofdzaak uit de notulenboeken en jaarverslagen van het bestuur. Ik wil hierbij iedereen bedanken die mij aan foto's, namen en gegevens geholpen hebben en verder meester Van Kuiken en oud voorzitter B.Kloppenburg voor de aanvullingen en adviezen.

1. Het begin.

Het begint allemaal in de zomer van 1902. In het eerste jaarverslag schrijft de secretaris dat er voor 1902 bij een deel der hervormde ouders, reeds lang de wens bestaat om hun kinderen naar een christelijke school te sturen. Zij zien dit als een eis van hun doopbelofte. Bij de doop beloven de ouders hun kinderen in de leer der kerk naar hun vermogen te onderwijzen of te doen onderwijzen. De opvoeding der kinderen is een taak van de ouders en niet van de overheid. Als er op de overheidsschool geen plaats is voor God en Gods woord, is het voor de ouders een eis om een school te verkrijgen die overeenkomt met de belijdenis van de kerk.

De aanleiding vormt een verzoek aan de hervormde kerkeraad om schoolgeld voor enige kinderen te betalen die naar de gereformeerde school van Burum zullen gaan. De predikant van de Herv. Kerk in die tijd is ds. T.Hoekstra. Deze treedt als organisator op de voorgrond. Op zijn verzoek komt er een gemeenteavond met als onderwerp: "Een Christelijke school".
De opkomst is boven verwachting groot. Iedereen blijkt voor Christelijk onderwijs te zijn. Om dat te realiseren zijn er 2 wegen mogelijk, ofsamen met de gereformeerde school, of een eigen school bouwen. Op deze vergadering melden zich 42 mensen die lid worden van de schoolvereniging. Ook wordt er die avond een bestuur gekozen. Dat bestuur krijgt de opdracht om te trachten tot een samengaan met de geref. schoolvereniging te komen. Mocht dit niet lukken, dan moet dit bestuur zelf overgaan tot het bouwen van een school. Het eerste zou het goedkoopste zijn, doch het laatste had de meeste sympathie.

2. De briefwisseling en de bespreking met de gereformeerde schoolvereniging.

Voordat we met de briefwisseling beginnen, wil ik eerst nog even herinneren aan 2 richtingen in de kerkstrijd van de vorige eeuw, die in Burum een rol gespeeld hebben. In het verzet tegen het modernisme en liberalisme in de Herv. Kerk, ontstaan 2 groepen. De ene groep ziet de oplossing in de kerkstrijd door uit de Herv. Kerk te gaan. Dit is de richting onder Kuyper. Hij wil geen volkskerk, maar de vereniging van de ware belijders.

In 1886 komt het tot een breuk met de Herv. Kerk en door samengaan met de afgescheiden kerkgenootschappen van 1834, ontstaat in 1892 de Geref. Kerk.

Een deel gaat niet mee de Herv. Kerk uit. Zij vinden dit niet de oplossing.Bekend is de zienswijze van Hoedemaker die zegt: "Het gaat om heel de kerk en heel het volk". De kerk moet een Christus belijdende volkskerk zijn. Zij zien de oplossing in reorganisatie van de Herv. Kerk en zo komt later de nieuwe kerkorde tot stand. In Burum is de richting Hoedemaker merkbaar, want in de tijd van de doleantie is het aantal Herv. dat Gereformeerd wordt maar klein, de latere school krijgt de naam Christelijke Volksschool en in de besprekingen met de Gereformeerde schoolvereniging noemen de Hervormden de 3 formulieren van enigheid als de basis.

Nu de situatie in 1902. Voor de Gereformeerden is het een grootse tijd. Voor het eerst is een gereformeerde minister president en wel Abraham Kuyper. Zijn organisatietalent brengt voor de gereformeerden een eigen kerk, school, krant, universiteit en de A.R. partij. Van kleine luyden zonder invloed, zijn ze nu een goed georganiseerde hechte groep waar rekening mee gehouden moet worden.Hoewel de Gereformeerde Kerk van Burum haar ontstaan niet aan de doleantie maar aan de afscheiding te danken heeft, hebben de ideeën van Kuyper hier toch wel aangeslagen. Als Kuyper zegt:"Onze kracht ligt in ons isolement, dan kan men in Burum noemen: Het eigen kerkgebouw van 1845, de eigen school van 1871 en de A.R. kiesvereniging.
Tegen deze achtergrond; leven in het isolement of streven naar een Christelijke kerk en school voor heel het volk, moeten de besprekingen geplaatst worden.

De briefwisseling is interessante stof en tonen meesterstukjes van schrijfkunst. De eerste brief wordt op de eerste bestuursvergadering van de Herv. schoolver., die gehouden wordt op 19 aug. 1902, opgesteld. Op deze vergadering wordt eerst de taakverdeling binnen het bestuur geregeld. Tot voorzitter wordt gekozen ds. T.Hoekstra, tot secretaris E.J. Wiersma en tot penningmeester S.Vlieg.Hierna wordt de brief met voorwaarden om tot samenwerking met de gereformeerde schoolver. te komen opgesteld. De voorwaarden zijn:

1e. Samenwerking is alleen mogelijk op grond van volkomen gelijkwaardigheid. (herv. en geref. evenveel invloed)
2e. De naam van de schoolver. veranderen en indien er artikelen in de statuten staan die naar de Gereformeerde Kerk wijzen, deze artikelen verwijderen.
3e.Lid van de vereniging zijn zij, die de statuten ondertekenen en de 3 formulieren van enigheid erkennen (de geloofsbelijdenis, de Dordtse leerregels en de catechismus) zonder verder te vragen naar welke kerk zij behoren.
4e. De grenzen van de schoolver. vallen samen met de burgerlijke gemeente Burum. (Burum, Warfstermolen en Munnekezijl)

Dit laatste punt, hoe vreemd dat op het eerste gezicht ook lijkt, is het grote struikelblok. Achter het 3e punt, de basis, kunnen de Gereformeerden wel staan en over de eerste 2 valt wel te praten zeggen ze, maar wat de grenzen betreft, dat wordt moeilijker. De Herv. Kerk wil Munnekezijl er bij betrekken en de Geref. school krijgt kinderen uit Pieterzijl en Visvliet.
De Gereformeerden stellen daarom, dat Visvliet en Pieterzijl er niet zomaar bij weg kunnen. In de volgende brief doen de Herv. een tegenvoorstel: Is het niet mogelijk hen donateur te maken, of is het ook mogelijk dat zij zelf een school in Visvliet gaan bouwen, bijv. met het geld dat wij moeten betalen om ons in te kopen. De reden dat de Herv. liever hebben dat Visvliet zelf een school sticht zit volgens mij hierin, dat met Visvliet en Pieterzijl er bij,de Gereformeerden in de meerderheid zijn en er moeilijk gesproken kan worden over volkomen gelijkwaardigheid.

In januari 1903 komt het bestuur met een eindvoorstel bij het Herv. schoolbestuur aan. Het Geref. schoolbestuur zegt dat ze 100 leerlingen hebben (met Visvliet en Pieterzijl) en dat ze verwachten dat er 30 leerlingen bij komen wanneer ze samengaan met de Hervormden. De bestuursverhouding moet dan 10 : 3 zijn. 10 Geref. bestuursleden en 3 Herv. Door $\frac{1}{3}$ van de totale waarde aan gebouwen te betalen, kunnen de Hervormden zich inkopen. Hier gaan de Hervormden niet meer op in. Zij willen geen proportionele vertegenwoordiging, maar volkomen gelijkwaardigheid. Een samengaan heeft alleen kans van slagen als de één de ander niet overheerst. Wanneer we zien dat er in 1904 86 l.l. op de school te Halfweg zitten en dat Visvliet in 1905 toch zelf een school bouwt, dan kunnen we <u>achteraf</u> wel stellen,dat die gelijkwaardigheid er wel in had moeten zitten.Wanneer we de balans van deze besprekingen opmaken, dan zien we, dat in de

tijd dat afscheiding en doleantie nog vers in het geheugen liggen, de Gereformeerden met hun school die ze al 32 jaar hebben, wel samen willen gaan, als ze maar een meerderheidspositie in het bestuur hebben. Wat de Hervormden betreft, aan het begin stelden we al, dat de sympathie van de meerderheid op de gemeenteavond uit ging naar een eigen school. Er is dus geen basis voor een fusie.

(hierboven ziet u de school die in 1903 op Halfweg gebouwd is. Deze foto moet voor 1912 gemaakt zijn)

3. Halfweg.

De 2e weg blijft in jan. 1903 over. Zelf een school bouwen. Daarbij zijn 2 problemen. Waar bouwen we de school en hoe komen we aan geld. De Herv.Kerk stelt *f*4000,- beschikbaar en een lijstcollecte brengt nog *f*2400,- op. Over de plaats waar de school moet komen, worden het bestuur en de leden het snel eens.
Van T.Kerkstra koopt het bestuur een huis met grond op de plaats

tijd dat afscheiding en doleantie nog vers in het geheugen liggen, de Gereformeerden met hun school die ze al 32 jaar hebben, wel samen willen gaan, als ze maar een meerderheidspositie in het bestuur hebben. Wat de Hervormden betreft, aan het begin stelden we al, dat de sympathie van de meerderheid op de gemeenteavond uit ging naar een eigen school. Er is dus geen basis voor een fusie.

(hierboven ziet u de school die in 1903 op Halfweg gebouwd is. Deze foto moet voor 1912 gemaakt zijn)

3. Halfweg.

De 2e weg blijft in jan. 1903 over. Zelf een school bouwen. Daarbij zijn 2 problemen. Waar bouwen we de school en hoe komen we aan geld. De Herv.Kerk stelt *f*4000,- beschikbaar en een lijstcollecte brengt nog *f*2400,- op. Over de plaats waar de school moet komen, worden het bestuur en de leden het snel eens.
Van T.Kerkstra koopt het bestuur een huis met grond op de plaats

die in de volksmond het "Meertenust" heet. Deze naam wordt omgedoopt in Halfweg, want de school komt halverwege Munnekezijl en Burum.(van Halfweg liep een voetpad naar Munnekezijl)
De bestuursleden E.Hoekstra en Pol maken gratis een bestek en een tekening, de leden geven hun goedkeuring, de kroon erkent de vereniging, de statuten worden gemaakt, voor *f*110,- worden tweedehands schoolbanken van de gemeente gekocht, vrijwilligers helpen bij de schoolbouw, 1 oktober wordt S.Hoekstra als hoofd benoemd, het schoolgeld wordt bepaald en..... 1 dec. 1903 wordt de school geopend. (Alles rond in één jaar, daar nemen we tegenwoordig vijf jaar voor.)

Bij de opening zitten er 55 leerlingen op school. Zij zijn afkomstig van verschillende scholen. Meester Hoekstra staat er de eerste maand alleen voor, dat we mogen gerust aannemen dat hij zich wel niet verveeld zal hebben. Na één maand wordt het een tweemansschool. Een half jaar na de opening zitten er 86 l.l. op school. Minstens 75 van hen zijn afkomstig van de openbare scholen, de school voorzag dus in een behoefte en het aantal l.l. dat van de Gereformeerde school kwam was maar klein.

De eerste school stond met de lokalen naar de weg toe. Deze foto is gemaakt tussen 1919 en 1927. De foto is afkomstig van juf Van Delden.

4. De schoolwoningen.

Het bestuur pakt de zaken stevig aan. De school is nog maar net open,of ze besluiten om op Halfweg 6 woningen bij de school te gaan bouwen. 4 Woningen ten westen van

de school en 2 naast de hoofdenwoning.De huur wordt vastgesteld op *f*42,- per ~~week~~ jaar.De lening die het bestuur afgesloten heeft zal dan in 25 jaar afbetaald zijn. Omdat de schoolvereniging nu woningverhuurder wordt, sluiten ze zich aan bij de woningverhuurdersvereniging van Burum. In 1911 kunnen de woningen aangesloten worden op het electriciteitsnet, maar sommige huurders (inclusief het hoofd) wensen dit niet vanwege de kosten. Het bestuur besluit dan om in alle woningen lampen te gaan plaatsen en zo de kosten voor de huurders wat te beperken.
Eerst zijn er bij de huizen 3 waterbakken van 1500 liter, maar om dat dit te weinig is komen er later nog 3 bakken bij.(Met het huidige waterverbruik zou een gezin van 5 personen zo'n bak in 2½ dag leeg hebben)De huizen werden pas in 1961 op het waterleidingnet aangesloten. De huur van de woningen stijgt maar weinig. Voor de tweede wereld oorlog zit de huur op *f*1,- per week.

Een optocht van schoolkinderen, met op de achtergrond de 4 woningen ten westen van de school.

5. Het salaris.

Wat verdiende het personeel in die tijd bij het onderwijs. Meester Hoekstra begint met een salaris van *f*650,- per jaar voor het schoolwerk en *f*75,- voor het werk dat hij voor de kerk doet. In 1905 gaat z'n salaris omhoog naar *f*800,-. De juffrouw verdiende *f*600,-. Het verschil met het hoofd is dus groot, daar komt nog bij dat het hoofd ook nog 2 keer 3uur per

week herhalingsonderwijs gaf. Dat kostte ƒ0,25 per persoon. Het hoofd verdiende in die tijd in ieder geval genoeg om er een dienstbode op na te houden, want in 1919 wordt er op zolder een slaapkamer voor de dienstbode bijgebouwd.

6. De ledenvergaderingen.

In de regel werd in de maand januari de ledenvergadering gehouden. In sommige gevallen werd hier van afgeweken, zoals in het jaar 1906, toen werd de vergadering 5 febr. gehouden, want dan was het "lichte maan".
In het begin komen er niet veel leden op de vergaderingen. De secretaris maant hen aan wel te komen met de opmerking: "Het is geen liefhebberij van enkelingen".
Op deze vergaderingen houdt de secretaris steeds een jaarverslag en daarna geeft de penningmeester een financieel overzicht. Eén secretaris wil ik hier met name noemen en wel E.J.Wiersma. Hij is secretaris vanaf de oprichting der vereniging in 1902 tot aan z'n dood in 1940. Hij is een vlot schrijver en een belezen man. Dit blijkt bijv. uit de onderwerpen die hij op de ledenvergaderingen inleidde, zoals: de Hervorming, de Kerkstrijd, de schoolkwestie en het huisgezin en de opvoeding op school. Wiersma is ook de man die in 1920 in het bestuur komt van de m.u.l.o. in Kollum, die in dat jaar geopend wordt. Het bestuur wijst hem als gedelegeerde aan, mits het maar geen financiële gevolgen heeft. "Wij verplichten ons slechts tot zedelijke steun". Hieronder volgen de namen van de voorzitters, de secretarissen en de penningmeesters, voor zover ik die ben tegen gekomen.

Voorzitters: 1902 ds. T.Hoekstra. 1907 ds. J.Hoekstra. 1920 ds. De Wilde. W.Kloppenburg. 1928 ds. Wessel. 1940 J.v.d.Laan. 1948 ds. Ter Steege. 1964 B.Kloppenburg. 1966 M.v.d.Laan. 1971 W.v.d. Laan.

Secretarissen: 1902 E.J.Wiersma. 1940 E.Kerkstra. 1952 E.Pol. 1964 W.Kerkstra. (na de fusie) 1969 C.Streefland. 1970 R.de Vries. 1973 N.Schutter. 1975 E.Zuidema. 1978 G.de Vries.

Penningmeesters: S.Vlieg. H.Renkema. J.Zijlstra. Hiemstra. J.Bos J.Brouwers E.Zuidema. P.Luinstra.

Deze foto van 1909 is van R.v.d.Weide uit Pieterzijl.Er zaten toen ongeveer 70 kinderen op school, die staan hier lang allemaal niet op, dat ik vermoed dat alleen deze kinderen een foto mochten kopen. Op de onderste rij van links naar rechts zitten: Wieger de Vries. Wolter de Vries. Haye Woudsma. Jeltje Woudsma. Jelte Wiersma.
2e rij: Trijntje de Vries. Van Lingen. Wolters. Luinstra. Bauke Blom. Halbe Zijlstra.
3e rij: Barteltje Helder. Tietje Dijkstra. Reitse v.d. Weide. Sieger v.d.Weide. Durkje Zijlstra.
Bovensten: juf Dijkstra. juffrouw Kues. meester Kues. Halbe Dijkstra. Klaas v.d.Molen. Berend v.d.Molen. Thies v.d.Molen. Sake Posthuma. Jetske Postuma. Sipke Wiegers.

7. Het personeel.

De verhouding tussen het personeel en het bestuur is steeds prima, tenminste, iedereen wordt bij het vertrek steeds bedankt voor de goede samenwerking en inzet.Verder staat er over het meeste personeel niet zo veel in de notulenboeken. Sommige juffrouwen krijgen het recht om op kosten van het bestuur

bij slecht weer met het rijtuig op school te komen. Van één personeelslid staat er geschreven, dat hij een tijdlang versterkende middelen kreeg. Later blijkt mij dat dit eieren geweest moeten zijn. Ik noemde zo pas de goede samenwerking, maar één hoofd uit de beginperiode vormt daarop een uitzondering. Van hem staat vermeld: "Het hoofd achtte het noodzakelijk om met de kinderen het dak op te gaan om eieren uit de vogelnestjes te halen". De kosten van het herstellen van de dakpannen en de dakgoot, die daarbij vernield werden, wenste hij niet te betalen. Ook is hij van mening dat het onderhouden van de tuin bij de schoolwoning niet tot zijn hoofdentaak behoort. Achteraf vermakelijke stof, maar ik neem aan dat het bestuur vaak met de handen in het haar zal hebben gezeten en blij was dat hij vertrok. "Het nieuwe hoofd werd feestelijk geïnstalleerd". (nadat het bestuur de tuin had opgeknapt)

Hoofdonderwijzers: 1903 S.Hoekstra. 1906 Van Bruggen. 1907 Kues. 1909 Baalman. 1913 G.Fennema. 1920 Froentjes. Hiemstra. 1929 Idzenga. 1946 Renema. 1953 J.M. van Kuiken. 1975 E.Terpstra. 1976 R. ter Horst. 1978 D. Corporaal.

Onderwijzers en onderwijzeressen: 1904 juf. J.Starkenburg. 1905 Visser. 1906 juf. Bakker. 1907 juf. Broekmans. 1908 juf. Dijkstra. 1913 juf. B. van Delden. 1927 Van der Meer. 1946Star. 1953 D.Wassenaar. 1954 Jansonius. 1955 juf. S.Koopmans. 1956 J.W.Atsma. 1959 Van der Velde. 1964 G.Haveman. 1969 G.Eenling. 1975 D.Corporaal. 1978 J.Wijnsma. Voor de oorlog en in de jaren 50 is de school een driemansschool geweest.

Schoolschoonmakers: 1904 Dijkstra. 1912 Woudsma. 1913 W.Wolters. Van der Tuin. 1937 Spaak. 1943 T.v.d.Molen. 1954 T.Postma. 1956 G. de Vries. 1965 Helbig. 1967 H.v.d.Kooi.(Henk) 1974 H.v.d.Kooi (Harm).

Handwerkonderwijzeressen: 1908 Eke Dijkstra. 1915 S.Zijlstra. 1956 T.Kloppenburg. 1958 M.A. v.d.Laan Wiersma. 1959 Van der Meulen. 1962 Zwerver. 1965 juf. Haveman. 1967 juf. IJ.Stuursma.

8. Het handwerken.

Op veel schoolfoto's komt juf. S.Zijlstra voor. Zij is 40 jaar handwerkonderwijzeres op Halfweg geweest. In 1955 werd zij daarvoor onderscheiden met de medaille in zilver verbonden aan de orde van Oranje Nassau. Van de beginperiode van het handwerken, liggen er in de kast van de school nog letterlappen. Om aan geld te komen werden de produkten die de meisjes toen

maakten verkocht en van dat geld werd weer nieuw materiaal gekocht. Juf. Van der Veen die nu in Kollum woont, is een tijd hulphandwerkjuf geweest. Zij werd in de jaren dertig een poos ontslagen omdat toen de financiële vergoeding voor het handwerken werd afgeschaft. Dit kwam omdat in Burum de openbare school gesloten werd. Toen had de gemeente geen vakleerkrachten meer in dienst en hoefde daarom de bijzondere scholen niet meer een vergoeding voor het handwerken te betalen. Het vak handwerken bleef wel verplicht. In deze tijd gaat het salaris van juf Zijlstra ook met $\frac{1}{3}$ achteruit.

Deze foto is van de fam. Vlieg, gemaakt in 1924. Onderaan zitten: Freerkje Zuidema. Geertje v.d.Horn.Maaike Bos. Paulus Zuidema. Thies de Vries. Eke Postma. Frans Bos.
tweede rij:Van der Molen. Eibeltje Postma. Anneke v.d.Molen. Hiltje Vlieg. Fogeltje Bos. Sjoukje Postma. Roelfke v.d.Horn.I Vlieg.
derde rij:meester Hiemstra. Jacob Zuidema. Trijntje Postma. Doetje Sikkema. Tjerkje Poelstra. Jan Feitsma. Trien Postma. Ane de Vries Sjoukje Zijlstra (handwerkjuf)
vierde rij:juf Wietske Faber. Tjebbe Vlieg. S.Postma. Anneke v.d. Molen. Tjikke v.d.Horn.
bovenste rij:Klaas v.d.Molen. Hanske Blom. Sietske Blom. Antje Vietmeijer. Martin v.d.Molen.

9. De financiën van de schoolvereniging.

Grote financiële problemen doen zich niet voor. Voor de gelijkstelling van het bijzonder en het openbaar onderwijs kreeg het bestuur maar een klein bedrag per leerling. De school en bijv. de banken moesten uit eigen middelen worden betaald. In deze periode droeg de Herv. Kerk flink in de kosten bij, door geregeld collectes voor de school te houden Het onderwijs op de openbare school was gratis, maar bij het bijzonder onderwijs moest in die tijd schoolgeld betaald worden. Dit schoolgeld werd in 1903 verdeeld over 3 klassen, zodat wie het meest verdiende ook het meest betaalde. De 1e klasse betaalde toen voor 1 kind ƒ0,25 en voor 2 of 3 kinderen ƒ0,50. De 2e klasse betaalde voor het 1e kind ƒ0,20 en voor 3 kinderen ƒ0,35. De 3e klasse voor 1 kind ƒ0,10, 2 kinderen ƒ0,15 en 3 kinderen ƒ0,20. In de notulen staat apart vermeld, dat de kinderen van het hoofd ook schoolgeld betalen moeten.

Dat de vereniging in deze tijd financieel rond kan komen, komt voor een gedeelte ook door mej. T.Westra. Zij vermaakt in 1908 bij testament aan de ver. een stuk weiland, groot 4 keer 36¼ are, gelegen bij Burum. Het bestuur gaat dit verhuren tegen de volgende voorwaarden: Om het andere jaar moet het land flink worden bemest. Voor 15 juni moet het worden gemaaid en er mogen geen paarden op worden geweid. Hooien moet om het andere jaar geschieden. In 1916 bedraagt de huur ƒ425,- per jaar.

In 1920 met de wet van De Visser, wordt de volledige gelijkstelling van het openbaar en het bijzonder onderwijs geregeld. Voortaan krijgt het bestuur net zoveel geld per l.l., als het openbaar onderwijs per leerling in de gemeente kost.Als vergoeding voor het feit dat de school eigendom der vereniging is, krijgt het bestuur ± ƒ800,- per jaar. In 1934 wordt dit jaarlijkse bedrag door de gemeente afgekocht. De gemeente betaalt dan ƒ12000,- in één keer uit. Dit is 80% van de waarde van de school in 1921. De school blijft dan eigendom van de ver. zolang er school in gehouden wordt. Met deze ƒ12000,- worden de laatste leningen van de vereniging afgelost. Na 1921 houden de collectes van de Herv.Kerk op en ook het suppletiefonds,(volgens mij voor mensen die het schoolgeld niet konden betalen) wordt opgeheven.
In 1913 plant het bestuur 150 bomen bij de school voor ƒ0,02 per stuk. In de crisistijd van de dertiger jaren loopt de leerlingenvergoeding van de gemeente terug van ƒ14,- naar ƒ7,50 per l.l..
Nu bedraagt het ongeveer ƒ400,- per leerling.

Deze foto van 1931 komt ook bij de fam. Vlieg vandaan. Op de onderste rij zitten: Wouter de Vries. ,. R.Stuursma. Jan Boonstra. ?.?. tweede rij:?. Sjouke v.d.Laan. Durkje Zijlstra. Meester Idzenga. Aaltje Zijlstra. Sijke Vlieg. Anne Vlieg. ?. Leo van Dijk. derde rij:vander Horn. van der Horn. ,. Dirkje Poelstra. Hieltje Vlieg. Jitske vander Tuin. Iekje Vlieg. Piet Vlieg. Tjibbe Vlieg vierde rij:juf Trijntje vander Veen. meester van der Meer. ?. P.Zijlstra. ?. Douwe Vlieg. Aukje Iepema. juf Sjoukje Zijlstra. bovenste rij:?.?.?. Baukje van Lingen. Harm van der Kooi. Jantje Iepema.

10. De Herv. school van Munnekezijl.

In 1919 heeft de school op Halfweg zoveel l.l., dat er een derde lokaal bij kan worden gebouwd. Het bestuur overweegt dan om in Munnekezijl een nieuwe school te gaan bouwen, zodat die kinderen niet meer zover hoeven te lopen. Ze kunnen daar wel grond krijgen, maar aangezien de prijs te hoog is en de plaats erg ongeschikt, wordt besloten om er op Halfweg maar een lokaal bij te bouwen. Dit lokaal komt in 1919 nog klaar. In november 1920 verandert de situatie voor Munnekezijl, want het hoofd van de openbare school vertrekt. De gemeente roept sollicitanten op voor de vrijgekomen betrekking.

Op de school zitten dan nog 17 leerlingen. Van 13 kinderen zijn de ouders voorstander van Hervormd onderwijs en daarom stelt het bestuur een lijst op van leerlingen met de handtekening van de ouders, om te zien hoeveel kinderen in Munnekezijl naar een Herv, school zouden kunnen gaan. De gemeente besluit dan om de openbare school in Munnekezijl op te heffen. Het bestuur huurt nu van de gemeente het gebouw en zo ontstaat de Herv. school in Munnekezijl. De secretaris schrijft in de notulen dat het de mooiste school van de hele omtrek was.Over de begin periode van deze school kon ik weinig vinden, omdat er één notulenboek ontbreekt, daardoor is het ook wel mogelijk dat ik bij het noemen van de personeelsleden e.d. een paar namen heb overgeslagen. In 1935, - 36 zitten er in Munnekezijl 38 l.l. op de school. Het is de periode van de bezuinigingen, daarom komt het rijk met de concentratie wet. Deze wet houdt in, dat scholen die na 1919 zijn ontstaan en minder dan 55 l.l. hebben moeten verdwijnen. Hier valt Munnekezijl onder. Het bestuur vraagt ontheffing aan, want de dichtstbijzijnde school van de zelfde richting (Halfweg) is 4,5 km. ver weg. De ontheffing wordt verleend en de school blijft bestaan.

11. Iets over het schoolleven.

De kinderen gingen lopend naar school en bijna iedereen bleef tussen de middag op school over, behalve de kinderen die opHalfweg woonden. Voor dat de school in Munnekezijl was opgericht, kwamen deze kinderen over het oude kerkpad. In de notulen wordt vaak over de slechte toestand van dit pad geschreven. Tijdens de eerste wereld_oorlog zijn een paar kinderen te zwak om het eind naar school te reizen. In deze tijd is de brandstof schaars, dat de kinderen moeten dan van het laatste gruis in het turfhok vermengd met gebruikt papier, ballen knedenom de kachel aan te houden.

Tegenwoordig gaan de kinderen naar school als ze voor 1 oktober 6 jaar geworden zijn en na 6 jaar gaan ze weer van school af. In 1915 was dat anders. Wie voor 1 april 5 jaar was, mocht naar school. Bij het bestuur komt maart 1916 een verzoek binnen van iemand wiens kind 5 april 5 jaar wordt. De Gereformeerde school in Burum laat de kinderen toe per 1 mei.(5 jaar), daarom besluit het bestuur om dit verzoek maar in te willigen. Als er dan nog meer ouders zijn die hun kind naar school willen hebben hoewel ze nog niet 5 jaar zijn, schrijft de secretaris in de notulen: "Evenwel met het oog op de concurrentie, hoewel ongaarne, wordt besloten beide kinderen alsnog toe te

laten".Het jaar daarop houden ze weer aan de 1e april vast. In 1929 wordt het 7e leerjaar verplicht en later kreeg Halfweg ook nog een 8e leerjaar.

In 1919 is er geen schoolfeest, maar maken de kinderen een reisje met de boot van Renkema naar Leeuwarden. Het was eerst de bedoeling dat ze met paard en wagen zouden gaan, maar dat werd te duur. Ik denk dat de bootreis het eerste schoolreisje was.

In 1928 bestaat de school op Halfweg 25 jaar. De kinderen krijgen als herinnering een beker van het bestuur. Dat jaar komen er nieuwe schoolbanken.In 1937 volgen de kinderen voor het eerst de lessen van de schoolradio.Kinderen die op de fiets op school komen, mogen deze tot aan 1939 in de gang van de school zetten. In maart 1939 stelt de commissie van toezicht voor om een fietsenhok bij school te bouwen, waardoor de gang wat ruimer wordt. Pas in 1941 wordt het plein betegeld.

In de eerste jaarverslagen wordt soms iets geschreven over perioden dat er veel kinderen ziek waren. In 1906 zijn 5 kinderen als gevolg van ernstige ziekten overleden. In 1935 komt de verplichte t.b.c. keuring. In de oorlog overlijden in Munnekezijl 2 leerlingen en in 1948 komt er bij de school van Halfweg eén leerling onder de auto.

Momenteel zitten er op de school 30 kinderen. Aan sommige foto's is wel te zien dat dit aantal vroeger wel hoger geweest is. Hieronder volgen van een aantal jaren de leerlingenaantallen. 1903 55 1.1. 1904 - 86 1.1. 1916 - 80 1.1. 1928 - 60 1.1. 1943 - 61 1.1. 1955 - 80 1.1. 1960 - 40 1.1. 1980 - 30 1.1.

12. De Tweede Wereldoorlog.

Over de eerste Wereldoorlog staat niet veel geschreven, over de tweede des te meer.Chronologisch gezien komen we de volgende mededelingen tegen:

- 23 mei 1940. De Duitsers hebben hier de Duitse tijd ingevoerd, omdat velen de oude tijd aanhouden, besluit het bestuur de school één uur later in te laten gaan.
- 1941.In de winter wordt er op maandag geen school gehouden, omdat er te weinig brandstof is.

De bezetter vraagt naar het aantal Joodse kinderen op school. Het bericht wordt voor kennisgeving terzijde gelegd, omdat hier geen Joodse kinderen op school zitten.

- april 1941. De school in Munnekezijl wordt door de Wehrmacht bezet en ook de woning van meester Visser. In het gereformeerde

verenigingsgebouw wordt les gegeven en de fam. Visser krijgt van J.van der Leest zijn woning. Hij gaat zelf zolang in een afgekeurde woning.

1942. Moeite om aan schoeisel te komen. In de winter is de school 14 dagen dicht, omdat het vriest.

1943. De school op Halfweg bestaat 40 jaar. Vanwege de oorlog wordt er geen feest gehouden, maar spreekt ds. J.Hoekstra een herdenkingsrede uit in de kerk van Burum en E.Kerkstra houdt op de ledenvergadering een historisch overzicht.

1944. Iemand verzoekt bij de school een boom te mogen kappen om daar klompen van te maken. Vanwege het rooiverbod wordt dit verzoek afgewezen. Bij luchtgevaar moeten de kinderen onder de banken gaan zitten. Het slot van de jaarrede van 1944 luidt: "Wat dit jaar ons zal brengen, wij weten het niet. Mogen we ieder van ons in geloofsvertrouwen de toekomst tegemoet zien. En ook voor onze schoolver. en personeel en leerlingen en leden in 't algemeen. In biddend vertrouwen, gedachtig aan de spreuk: Achter de wolken schijnt eenmaal de zon, dan zal eenmaal de vrede terugkomen."

1945. Er wordt dit jaar geen ledenvergadering gehouden. s'Middags wordt er geen school gehouden, omdat er geen brandstof meer is. Op Halfweg zullen de golfplaten van het fietsenhok af worden gehaald, om er kachelpijpen van te maken.

Na de oorlog. Ook na de oorlog is er nog niet direkt handwerkles, omdat er geen textiel te krijgen is. De golfplaten van het fietsenhok zijn erg in trek, Munnekezijl krijgt er ook een paar kachelpijpen van. In 1946 worden de rapporten weer ingevoerd. De brandstof voorziening komt maar langzaam op gang, zodat de kinderen bij vorst niet naar school toe hoeven.

Warfstermolen

1930.

Foto 1948 Christelijke school Burm Halfweg.
Bovenste rij: meester C.E.Star. Roelof Planting. Tiete Anema. Hendrik de Vries. Jikke Kuipers. Boukje Bijlsma. Klaasje van der Molen Boukje Pol. Dirkje Planting. Trientje Triemstra. Trijntje van der Kooi. Nellie Buursema. Elizabeth Planting. Antje Brouwers. Geeske de Vries. Herma de Boer. Pie Haan. Jeltje de Vries. meester L.Renema. 2e rij: Mient Riddersma. Sake Bos. Evert Kooistra. Harm van der Kooi J.zn. Janke Bos. Gerda Buursema. Anna Kooistra. Renske Planting. Jantsje Renema. Geeske Venema. Gelske Zuidersma. Ruurdtje Kuipers. Tjitske Boekholt. Antje Hellinga. Jan Wiersma. Durkje de Vries. 3e rij van boven: Johannes Pol. Maria Bos. Jantina van der Veen. Berendina Kuipers. Siebe van der Kooi. Geert Wedzinga. Jan van der Veen. Hendrik van der Kooi. Geeske Zuidersma. Geertje Wedzinga. Sjouktje van der Heide. Maaike van der Heide. Jacob Bos. Gerke Boekholt. Jacob van der Heide. Sietse van der Kooi. Lutske Brouwers. Gerben Wedzinga.
Onderste rij: Rina Brouwers. Trijntje Pol. Wubbina van der Heide. Andries de Boer.(A zn.) Klaas van der Heide. Kornelis Boekholt. Thijs de Vries. Roelof Triemstra. Harm van der Kooi (L.zn.) Harm Venema. Hiltje Hellinga. Jitske Wassenaar. Paulus Zijlstra (B.zn.)

In 1930 stonden er aan de Gruytsweg meer woningen dan nu.

13. Sloop en bouw.

Veel huizen in Warfstermolen verkeren na de oorlog in een slechte toestand. Er worden 28 woningen gesloopt. De 7 woningen op Halfweg die van de schoolver. zijn, moeten na de oorlog nodig opgeknapt worden. Tijdens en na de oorlog is er door het tekort aan bouwmateriaal weinig aan het onderhoud gedaan. Het bestuur besluit de woningen te laten slopen en dringt er bij de woningbouwvereniging in Kollum op aan, nieuwe woningen in Warfstermolen te gaan bouwen. Er komen 6 woningen aan de Warf. Voor al deze woningen staan mensen in Warfstermolen 10 jaar voor de huur garant. Het schoolbestuur neemt de woning waar nu meester Wijnsma in woont voor haar rekening. Na grote inspanningen van de zijde van de school bouwt de woningverening de huizen naast de school waar nu Hofstede en Van der Kooi wonen.

De oude school ziet er na de oorlog zo slecht uit, zodat de school helemaal vernieuwd en verbouwd moet worden. Vier juni 1954 is het feest voor de vereniging. Meester Van Kuiken opent de vernieuwde school met de woorden:"Jezus Christus zegt: Zonder Mij kunt gij niets doen". 's Avonds is de school te bezichtigen en wordt het 50 jarig bestaan van de vereniging gevierd. De hoofdenwoning die nu van de schoolvereniging is en bij de school staat, heeft het bestuur in 1956 laten bouwen.

Tijdens de verbouwing van de school, krijgen de kinderen onderwijs in de stal van J.E.Kloppenburg.(Zie de foto en het onderschrift van meester Van Kuiken)

Vanwege de algehele vernieuwing van het schoolgebouw begint in de nazomer van 1953 onderwijzer D.Wassenaar zijn loopbaan bij het onderwijs in de koestal van J.E.Kloppenburg op de Kolk, samen met het nieuwbenoemde hoofd, terwijl de dorsmachine op het erf stof en lawaai geeft.

Ze halen het illustratieve oude-jaarsoverzicht van Friesland in de Leeuwarder Courant: meester heft het glas melk in de stal voor de koeien.

Op de foto: Mej. Sjoukje Zijlstra geeft handwerkles bij meester Van Kuiken in klas 4 t/m 8. Pakken stro scheiden de "lokalen".

14. De samenwerking met de gereformeerde schoolvereniging.

Vaak wordt er gesprokenover de samenwerking met de geref. schoolvereniging. Bijv. in 1950. Toen moest in Munnekezijl de Gereformeerde school vernieuwd worden. De burgemeester adviseerde toen om voor de Hervormden en de Gereformeerden één driemansschool te bouwen. Hier wordt over vergaderd, maar de beide besturen zien geen voordelen. Onderwijstechnisch geeft één driemansschool geen voordelen boven 2 tweemansscholen. De problemen waar ze niet uit komen zijn: Wie wordt er hoofd, en hoe wordt de verdeling van het aantal bestuurszetels. Men sluit de besprekingen met het uit spreken van de hoop dat misschien later de tijd rijp zal zijn voor een fusie. In 1968 wordt er opnieuw over een fusie gesproken. Daar zijn 2 redenen voor. Ze fuseren overal en meester Boelens gaat weg. De tijd en de gelegenheid zijn gunstig om weer over een fusie te praten.

Op Halfweg was het ondertussen al zo, dat de meeste Gereformeerden uit Warfstermolen hier naar school gingen en veel Hervormde kinderen bleven al in Burum.Sinds 1932 hebben de Gereformeerde ouders hier het recht om indien ze dat wensen 4 keer per jaar een schoolbezoek af te leggen. Hier wordt wel geen geregeld gebruik van gemaakt, maar het toont toch een opening naar die kant aan. In advertenties wordt de school voortaan Christelijke school genoemd. Een paar keer benoemd het bestuur een gereformeerde onderwijzeres en er komt een gereformeerde schoolschoonmaker op Halfweg. In 1966 heeft het bestuur een gesprek met de gereformeerde ouders en daar wordt besloten dat gereformeerden lid van de vereniging kunnen worden en ook bestuurslid. Het bestuur zegt tevens,dat het bij een volgende benoeming een gereformeerde onderwijzer overweegt te benoemen. B.Ozinga wordt het eerste geref. bestuurslid en G.Eenling de eerste geref. onderwijzer.

Nu weer terug naar 1968. Inspecteur Boelens komt in dat jaar met het volgende voorstel:"Het beste voor de Oosthoek is om daar twee grote scholen te krijgen i.p.v. de 4 kleine. Er moet dan één in Munnekezijl komen en één in Burum en van Halfweg zou een streekkleuterschool gemaakt kunnen worden. Dit voorstel wordt in de dorpen besproken en het komt op een ledenvergadering van de school. Op deze vergadering zegt R.Huizinga: "Een fusie is voor Munnekezijl ideaal, voor Burum wordt het moeilijker en wat Halfweg betreft is het een volledige afbraak van de

dorpsgemeenschap. W.van der Laan spreekt zich namens velen uit voor een fusie, maar dan moet de school op Halfweg blijven bestaan. B.Kloppenburg stelt dat dit een behoud voor Warfstermolen is. Burum doet nu niet meer aan de besprekingen mee en het slot luidt, dat Halfweg, Munnekezijl Herv. en Munnekezijl Geref. een fusie aan gaan. Het bestuur komt uit 8 leden te bestaan, 4 Herv. en 4 Geref. In het kader van de basisschool is in 1979 de kleuterschool van Munnekezijl met de schoolvereniging gefuseerd. Met deze laatste fusie veranderde weer de naam van de vereniging en deze luidt nu: Vereniging tot bevordering van Christelijk basisonderwijs te Munnekezijl en Warfstermolen.

Foto van de fam. Van der Kooi. Bovenste rij:Hendrik van der Kooi. Durkje Hoekstra. meester G.Haveman. Jan van der Kooi. Frieda van der Slijk. Johannes Kloosterman. André van der Laan. Klaasje Feitsma. Eelke van Lingen. 2e rij:Marten Hovius. Pieter Ozinga. Jannes van der Bijl. 3e rij:Trijntje Huizinga. Jan Spaak. Wietze van der Bijl. Tjakea van der Slijk. 4e rij: Jelle Boorsma. Eduard Kingma. Trientje Feitsma. Ynskje van der Kooi.

Gelukkig vinden de Herv. en de Geref. elkaar in 1968 in Munnekezijl en Warfstermolen op het gebied van het onderwijs.Wat in 1902 en in 1950 niet lukt, lukt nu wel. Aan een stuk scheiding in de dorpen komt dan gelukkig een eind. Nu in deze tijd de Herv. Kerk en de Geref. Kerk voor elkaar open staan en naar elkaar toegroeien, is dit een belangrijke stap. Wanneer men nu hoort zeggen: "We hadden het veel eerder moeten doen", blijkt daar uit, dat het een goede beslissing is geweest. Ik denk en hoop dat wanneer later de Herv. en de Geref. Kerk hier samengaan men hetzelfde zal zeggen.

15. De betekenis van de school op Halfweg voor het dorp Warfstermolen.

Voor een dorp is een Christelijke school meer dan een plaats waar Christelijk onderwijs gegeven wordt. Voor een klein dorp is een school een levensvoorwaarde voor dat dorp. Een dorp waar de school verdwijnt, daar verdwijnt de jeugd. Voor het dorp Warfstermolen is de school op Halfweg van grote invloed geweest. Het bestuur levert met 7 woningen een bijdrage aan de woningbouw in Warfstermolen. Na het afbrekenvan deze huizen werd er door het schoolbestuur en personeel veel aan gedaan om nieuwe woningen in Warfstermolen te krijgen.
De zangvereniging de Lofstem zingt en vergadert tot aan vorig jaar steeds in de school. Het bestuur zag daarbij het kulturele belang hoger dan een hoge huur. De ontwikkelingen op het sportgebied die geleid hebben tot de oprichting en de sportvelden van "de Lauwers", zijn niet denkbaar zonder de school op Halfweg. Zo droeg zij bij aan een stuk leefbaarheid en eenheid van de streek.

16. De nieuwe school.In 1973 weet het bestuur niet wat er met de school op Halfweg gebeuren moet. Opknappen en verven e.d. zal zo duur worden, dat de vereniging dit moeilijk uit eigen kas kan betalen. De gemeente en de inspecteur van het onderwijs adviseren het bestuur om een nieuwe school bij het rijk aan te vragen. Dit jaar kon W.van der Laan de eerste steen voor de school leggen. De eerste steen van de nieuwe school, in het dorp en daarmee het begin van een nieuw hoofdstuk. Het verhaal van 77 jaar christelijk schoolonderwijs van Halfweg eindigt hier niet. Het wordt voortgezet. In Munnekezijl en Warfstermolen. Gelukkig niet meer gescheiden naar kerkgenootschap, maar vere-

nigd. De basis, waar ze het in 1902 al over eens waren, is nog de zelfde. Gods woord. Dat woord mag doorgegeven worden, zoals de steen in de hal van Halfweg zegt: ps. 78 : 4.

Wij zullen het niet verbergen
voor hunne kinderen, voor het
navolgende geslacht, vertellende
de loffelijkheden des Heeren,
en zijne sterkheid, en zijne won-
deren die Hij gedaan heeft.

Voorjaar 1980. Onderste rij: Geertje Steensma. Johan Slagter. Teun Hoekstra. Rommie v.d.Kooi. Martin v.d.Kooi. Dineke v.d.Laan. Sjoukje v.d.Veen. 2e rij: Tineke Kooistra. Rita Kuipers. Monique v.d.Kooi. Sijke Hoekstra. Durkje v.d.Kooi. Auke v.d.Veen Gerben Triemstra. Folkert Kooistra. Dita v.d.Veen. Trijntje Kooistra. Harm Triemstra. Bovenste rij: Sjoukje Stuursma. Ingrid v.d.Kooi. Carin Schutter. Wim van Lingen. Romke Auke Steensma. Annie Kooistra. IJbeltje v.d.Veen. Tjitske Vlasma. meester Wijnsma. meester Corporaal.